

Submission 124

Over het nut en de belangrijkheid der literaire geschiedschrijving

Jerzy Koch

Adam Mickiewicz Universiteit, Poznan, Poznan, Polen
Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika
Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Zuid-Afrika

In het verleden zag men dikwijls de pogingen tot het beschrijven van de literair-historische processen als struikelblok in de ontwikkeling van de literatuurstudie. Literatuurgeschiedenissen werden bekritiseerd voor het gekonkel met de canon, het nationalisme en het patriarchale systeem. Als gevolg hiervan werden zij naar de schoolbanken gestuurd om weer wat wetenschappelijke regels bij te krijgen. Vele verwijten waren terecht, maar de vraag rijst wel of literatuurgeschiedenissen grotere schuldenaren waren dan andere aan de modes onderworpen terreinen of genres van de literatuurstudie.

In mijn referaat wil ik ingaan op de uitdagingen waarvoor de literaire geschiedschrijving nog steeds staat. Literatuurgeschiedenissen hoeven zich niet meer in het vaste stramien van de traditionele taal- en letterenstudie te ontwikkelen, iets wat ze niet zelden nog steeds onder een modern aandoende vermomming doen. In een multicultureel wordende samenleving hoeven ze niet alleen geen hand- en spandiensten aan het staatkundig streven naar zelfstandigheid te verlenen, maar ook aan het samenhorigheidsgevoel van weleer of zelfs aan het schoolonderwijs van vandaag. Literatuurgeschiedschrijving lijkt soms nog steeds het kroondomein van nationale experts (Taalunie-project, 2006-2017), maar vaak wordt er het buitenaf-perspectief bij betrokken (diverse compendia Nederlandse literatuur in Duitsland (2006), Servië (2012), Tsjechië (2015), Zuid-Afrika (2018) of Polen (2018)). In mijn referaat wil me dan ook niet zozeer op de dilemma's en complicaties richten maar in de positieve geestesgesteldheid juist op de mogelijkheden en perspectieven. Vertrekkende vanuit de eigen ervaringen met het project geschiedenis van de Afrikaanse literatuur (Koch 2004, 2012, 2015, 2022) en geschiedenis van de Nederlandse literatuur (Koch & Oczko e.a. 2018) wil ik de mogelijkheden schetsen die dit wetenschappelijk genre nog steeds aan de onderzoekers en de lezers geeft.

Voor ik in mijn presentatie concrete voorbeelden ga analyseren, wil ik o.a. de volgende punten onder uw aandacht brengen. (i) De term 'literatuur' werd al lang geleden uitgebreid naar verschillende soorten geschriften en genres maar omvat nog niet helemaal de literaire geschiedschrijving als literatuur sensu stricto. (ii) Er zijn legio genologische vormen van literatuurgeschiedenissen die afhangen van de doelgroep, van verschillende benaderingen (één of meerdere auteurs) of van de letterkunde zelf (bepaald door taal of talen, het gebied, historische contexten e.d.). (iii) Literatuurgeschiedenis heeft een complexe ontologische status: zij vertelt niet alleen de geschiedenis van wat mensen te vertellen hadden (verhalen) maar is zelf een verhaal (geschiedenis) over deze verhalen, bovendien bedient zij zich van het talig medium om taaluitingen te analyseren. (iv) Omdat elk verhaal een held(in) heeft en zijn/haar wedervaringen schetst, zo kan de literatuurgeschiedenis ook een determinerend element tot het hoofd karakter verheffen, bijv. discursieve lijn, terugkerende tendensen, dominante groepen, bepalende genres, e.a. (iv) Literatuurgeschiedenis werkt als een kaart: wat een onmogelijke papieren weergave van de echte realiteit lijkt te zijn, wordt met behulp van de kartering en modellering tot de verrijkte weergave daarvan, aangevuld met de visualisatie van in het echt onzichtbare gegevens zoals bodemgesteldheid, bevolkingsdichtheid of isobaren. (v) Beschrijving hoeft niet het karakter van de literaire geschiedschrijving uit te maken, literatuurgeschiedenis kan eveneens verkennend van aard zijn of de toepassing van een theorie voorstellen.